

Efectele hotărârii penale asupra procesului civil

The effects of the criminal judgment on the civil process

Dr. Ionuț Adrian ȘIPEȚAN*
Judecător, Tribunalul Timiș

Abstract

Naturally, criminal proceedings and civil proceedings do not have areas of common influence since they concern different social relations. However, there are exceptions, namely when, through the crime committed, the defendant also caused damage that must be repaired according to the rules of tortious civil liability. In these cases, the legislator had to regulate a set of rules by which to reconcile the effects of the final criminal judgment on the civil proceedings and vice versa, the effects of the final civil judgment on the criminal proceedings.

Keywords: criminal trial; civil trial; res judicata authority.

Rezumat

În mod firesc procesul penal și procesul civil nu au zone de influență comună întrucât se preocupă de relații sociale diferite. Cu toate acestea sunt și excepții, anume atunci când prin infracțiunea săvârșită inculpatul a cauzat și un prejudiciu care se impune a fi reparat conform normelor răspunderii civile delictuale. În aceste ipoteze legiuitorul a fost nevoit să reglementeze un set de norme prin care să compatibilizeze efectele hotărârii penale definitive asupra procesului civil și invers, efectele hotărârii civile definitive asupra procesului penal.

Cuvinte-cheie: proces penal, proces civil, autoritate de lucru judecat.

1. Considerații introductive

Atât procesul penal, cât și procesul civil, au un scop bine definit de legislația în vigoare, fiind o activitate desfășurată în fața instanței de judecată, potrivit unui set de norme de procedură care trebuie să asigure, în final, aflarea adevărului și pronunțarea unei soluții temeinice și legale.

Așa cum s-a remarcat în literatura de specialitate¹, în ceea ce privește procesul penal acțiunea în justiție este mijlocul procesual prin care cel care a încălcat normele de drept substanțial penal este adus în fața instanței, sesizată în vederea stabilirii vinovăției și a tragerii la răspundere penală, pe când în procesul civil acțiunea în justiție se declanșează prin cererea reclamantului (în general) adresată instanței de judecată, prin care acesta cheamă în judecată o altă persoană (pârâtul) pentru stabilirea unui drept potrivit față de acesta ori constatarea de către instanță a unei anumite situații juridice.

În acest context este util să reamintim conținutul art. 1 din vechiul C. pr. pen.², care statua că procesul penal are ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, precum și dispozițiile art. 30 alin. (1) din actualul C. pr. civ., conform cărora oricine are o pretenție împotriva unei alte persoane ori urmărește soluționarea în justiție a unei situații juridice are dreptul să facă o cerere înaintea instanței competente.

* sipetan_ionut@yahoo.com.

¹ M.-C. Graur, *Acțiunea penală – între oficialitate și oportunitate*, Editura Hamangiu, București, 2019, p. 32.

² Vechiul Cod de procedură penală, publicat în Buletinul Oficial nr. 145-146 din 12 noiembrie 1968, cu modificările și completările ulterioare.

Dat fiind scopul diferit al celor două tipuri de procese și manifestarea lor în cadrul unor relații sociale distincte, ar putea părea la prima vedere că nu există prea multe zone de întâlnire sau de interdependență. Cu toate acestea în practică există destule legături între cele două tipuri de procese, iar aceste interferențe dintre procesul penal și cel civil se pot manifesta pe multiple planuri, începând cu soarta judecării litigiului civil atunci când pe rolul instanței penale este un proces care ar avea o influență asupra soluției ce urmează a se pronunța de instanța civilă și până la existența autorității de lucru judecat a hotărârii penale definitive.

Nu ne propunem prin prezentul articol să analizăm ipoteza în care există în paralel pe rolul instanțelor de judecată un proces civil și un proces penal care ar avea o legătură între ele, când cel mai adesea s-ar pune problema suspendării judecării, ci exclusiv efectele hotărârii penale asupra procesului civil sau, cu alte cuvinte, manifestarea autorității de lucru judecat a hotărârii definitive pronunțate de o instanță penală asupra unui eventual litigiu civil ulterior.

Totodată, în termeni similari, poate fi analizată autoritatea de lucru judecat a hotărârii civile asupra procesului, fiind posibilă pronunțarea unei hotărâri civile definitive anterior soluționării acțiunii penale.

Această analiză pleacă de la premisa că săvârșirea unei infracțiuni poate aduce atingere nu numai valorilor sociale protejate de legea penală, dar și un prejudiciu material sau moral în patrimoniul unei persoane fizice sau juridice, activându-se în acest caz și răspunderea civilă³.

Putând fi angajată, ca urmare a aceleiași conduite, atât răspunderea penală a unei persoane, cât și răspunderea civilă, legiuitorul a fost nevoit să reglementeze un cadru optim pentru exercitarea ambelor acțiuni, regulile fiind regăsite în prezent în cuprinsul art. 25-27 C. pr. pen. Din conținutul acestor norme observăm o diversitate de situații: acțiunea civilă este alăturată acțiunii penale și este soluționată de instanța penală, cu posibilitatea de a dispune disjungerea acțiunii civile atunci când ar determina depășirea termenului rezonabil de soluționare a acțiunii penale, acțiunea civilă este alăturată acțiunii penale însă, în anumite cazuri, instanța penală lasă nesoluționată acțiunea civilă, acțiunea civilă nu este exercitată concomitent cu acțiunea penală, astfel că ea este soluționată de instanța civilă, cu posibilitatea, în anumite condiții, de părăsire a instanței civile și exercitare a acțiunii civile în fața instanței penale.

Întrucât, așa cum spuneam anterior, interesul prezentului demers este delimitat de efectele hotărârii penale asupra procesului civil, nu vom intra în detalii privind raportul dintre cele două acțiuni decât față de obiectul studiului, anume din perspectiva autorității de lucru judecat a hotărârii penale definitive, cu câteva observații și asupra efectelor hotărârii civile definitive asupra procesului penal.

2. Autoritatea de lucru judecat a hotărârii penale în procesul civil

În analiza influenței pe care o hotărâre penală definitivă o are asupra procesului civil trebuie să enumerăm dispozițiile legale incidente, constatând că atât Codul de procedură penală, cât și Codul civil se preocupă de această problemă.

Astfel, potrivit art. 28 alin. (1) C. pr. pen. hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o. Instanța civilă nu este legată de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce privește existența prejudiciului ori a vinovăției autorului faptei ilicite.

Totodată art. 1.365 C. civ. prevede că instanța civilă nu este legată de dispozițiile legii penale și nici de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce privește existența prejudiciului ori a vinovăției autorului faptei ilicite.

Dacă avem în vedere dispozițiile procesual civile, respectiv art. 430 alin. (2) C. pr. civ., reținem că autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri civile definitive se manifestă într-un proces civil ulterior în toate elementele sale, atât cu privire la dispozitiv, cât și referitor la considerentele pe care acesta se sprijină, inclusiv cele prin care s-a rezolvat o chestiune litigioasă.

³ M.-C. Graur, *op. cit.*, p. 56.

În jurisprudența Curții Constituționale a României⁴ s-a arătat că autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri judecătorești semnifică faptul că o cerere nu poate fi judecată în mod definitiv decât o singură dată, iar hotărârea astfel pronunțată este prezumată a exprima adevărul și nu trebuie să fie contrazisă de o altă hotărâre, această regulă având ca scop administrarea uniformă a justiției, iar respectarea principiului autorității de lucru judecat are ca finalitate asigurarea securității raporturilor juridice, componentă a principiului securității juridice, ca standard al dreptului la un proces echitabil, astfel cum acesta este reglementat la art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Având în vedere rolul fundamental al autorității de lucru judecat, ne-am fi așteptat ca o hotărâre judecătorească definitivă, chiar dacă este pronunțată de o instanță penală, să aibă aceleași efecte în procesul civil precum o hotărâre judecătorească civilă definitivă, însă prevederile legale analizate conduc la o altă concluzie.

Astfel, art. 28 alin. (1) C. pr. pen. restrânge efectul autorității de lucru judecat al hotărârii penale definitive doar asupra existenței faptei și a persoanei care a săvârșit-o. *Per a contrario* o hotărâre judecătorească definitivă pronunțată de o instanță penală nu are autoritate de lucru judecat în procesul civil în ceea ce privește un eventual prejudiciu sau asupra vinovăției persoanei responsabile de daună.

În literatura de specialitate⁵ s-a menționat că stabilirea unui prejudiciu de către instanța penală nu se impune automat cu forța autorității lucrului judecat și pentru judecătorul din civil pentru că, deși regulile de reparație în cele două materii ar fi identice, se poate ca reparația dispusă de instanța penală să fie parțială sau provizorie. Cu alte cuvinte autoritatea de lucru judecat a hotărârii penale în ceea ce privește prejudiciul civil nu produce efecte în civil, atunci când *de facto* se impune schimbarea cuantumului reparației.

În ceea ce privește vinovăția s-a arătat că soluția se întemeiază pe ideea că instanțele penale trebuie să cerceteze dacă s-a lucrat cu o anumită formă de vinovăție, de o anumită intensitate, regula pentru infracțiuni fiind că acestea se săvârșesc cu intenție, culpa fiind o noțiune reziduală, atrăgând prin excepție răspunderea penală. Totodată instanța penală poate să stabilească că *in concreto* nu s-a lucrat cu intenție, iar răspunderea penală să nu se angajeze, ceea ce poate fi irelevant pentru răspunderea civilă, unde este suficient să fie probată o simplă culpă și raportul de reparație se naște⁶.

Pentru a putea sistematiza mai bine situațiile care se pot ivi în practică, trebuie să analizăm soluțiile care pot fi pronunțate printr-o hotărâre penală definitivă.

Astfel, conform art. 396 alin. (1) C. pr. pen. instanța hotărâște asupra învinuirii aduse inculpatului, pronunțând, după caz, condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal.

Așa cum se desprinde din conținutul art. 396 alin. (2)-(4) C. pr. pen., în cazul soluției de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei și de amânare a aplicării pedepsei, instanța penală constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat.

Achitarea inculpatului se pronunță în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d) C. pr. pen., adică atunci când fapta nu există, fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege, nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea sau există o cauză justificativă sau de neimputabilitate, iar încetarea procesului penal se pronunță în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. e)-j) C. pr. pen, respectiv în situația în care lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică, a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acestuia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii, există o cauză de

⁴ Decizia nr. 82/2024 pronunțată de Curtea Constituțională a României, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 626 din data de 2 iulie 2024.

⁵ P. Vasilescu, *Drept civil. Obligații*, ediția a 2-a revizuită, Editura Hamangiu, București, 2017, p. 701.

⁶ *Idem*, p. 702.

nepedepsire prevăzută de lege, există autoritate de lucru judecat sau a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

Cu toate că prevederile legale care reglementează raportul dintre hotărârea penală definitivă și procesul civil nu sunt ample și nu au un conținut extins, se poate observa că atunci când se intră în detalii, când se încercă aplicarea normelor la o situație particulară, dificultățile de interpretare nu sunt excluse.

Din punct de vedere al soluțiilor posibile, putem spune că există 3 categorii de hotărâri penale definitive, anume hotărâri prin care se dispune condamnarea inculpatului (aici fiind incluse și cele prin care se dispune renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării acesteia), hotărâri de achitare a inculpatului și hotărâri prin care procesul penal încetează.

În cazul unei soluții definitive de condamnare instanța stabilește, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, iar din acest punct de vedere autoritatea de lucru judecat se manifestă în mod energic, întrucât instanța civilă este ținută de statuările din procesul penal cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o.

Odată identificată persoana responsabilă de fapta ilicită în procesul penal, instanța civilă este ținută de această împrejurare, astfel că, deși are libertatea de a aprecia cu privire la existența unui prejudiciu și a vinovăției, analiza sa trebuie să aibă ca punct de plecare că persoana condamnată a săvârșit fapta ilicită care reprezintă în același timp și infracțiune, instanța civilă neputând nici să ajungă la concluzia inexistenței faptei ilicite.

Cu alte cuvinte, deși interpretarea *per a contrario* a art. 28 alin. (1) prima teză C. pr. pen. arată că instanța civilă nu este ținută de existența prejudiciului și a vinovăției autorului faptei ilicite chiar și ipoteza unei hotărâri de condamnare, analiza trebuie să țină cont că existența faptei ilicite și a persoanei responsabile a fost stabilită cu autoritate de lucru judecat în procesul penal, motiv pentru care în litigiul civil nu se poate stabili că persoana condamnată nu ar fi săvârșit fapta ilicită.

Așadar instanța civilă mai poate judeca neîngrădit cu privire la două aspecte: existența și forma vinovăției și existența și întinderea prejudiciului, însă numai în limitele impuse de dispozițiile alin. (5) și (6) ale art. 27 C. pr. pen⁷.

Această libertate oferită de prevederile Codului de procedură penală nu este însă lipsită de orice critică sau risc întrucât, așa cum s-a arătat în doctrină⁸, eliminând orice constrângere pentru instanța civilă în a aprecia asupra celor două elemente esențiale ale răspunderii civile delictuale, se deschide calea pronunțării unor hotărâri contradictorii, mai ales în cazul faptelor ilicite prejudiciabile civile care, în același timp, constituie infracțiuni contra patrimoniului în care existența și, uneori, cuantumul prejudiciului, ca rezultat al elementului material, apare ca o condiție esențială pentru calificarea faptei ca infracțiune.

Spre exemplu, într-un litigiu soluționat definitiv de instanța supremă⁹, Statul Român prin Agenția Națională de Administrare Fiscală reprezentată de Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Ploiești prin Administrația Județeană a Finanțelor Publice Argeș a solicitat obligarea pârâtului A. la plata prejudiciului reprezentând obligații fiscale accesorii la TVA și impozit pe profit, calculate de la data scadentei debitului principal până la data plății efective, aferente prejudiciului constat în hotărârile judecătorești penale pronunțate într-un dosar penal soluționat în mod definitiv.

Instanța de apel, a cărei soluție a fost menținută de Înalta Curte de Casație și Justiție, a avut în vedere că reclamantul a formulat pretenții constând în 258.083 lei ce în realitate reprezintă diferența între ceea ce s-a stabilit în dosarul penal că reprezintă prejudiciu adus bugetului de stat prin neplata obligațiilor fiscale principale (463.805 lei) și suma pe care reclamantul o apreciază cauzată cu acest titlu (721.888 lei) și 220.426 lei accesorii constând în dobânzi și penalități de întârziere potrivit Codului de procedură fiscală. Aceasta din urmă sumă la rândul său este compusă din 182.910 lei (accesorii la prejudiciul pe care

⁷ F. Mangu, *Răspunderea civilă. Constantele răspunderii civile*, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 29.

⁸ A. Zarafiu, *Noile dimensiuni ale raportului dintre răspunderea civilă delictuală și răspunderea penală*, în *Analele Universității din București*, Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 244.

⁹ Decizia nr. 612 din 24 aprilie 2023 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția I civilă, disponibilă pe <https://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=209451#highlight=##>.

apelantul îl apreciază cauzat, de 721.888 lei, nu cel reținut de instanța penală) și 37.516 lei reprezentând accesorii la suma de 463.805 lei.

Ținând cont de prejudiciul constatat în fața instanței penale, instanța civilă a obligat pe pârât să plătească reclamantului doar suma de 37.516 lei reprezentând accesorii – dobânzi și penalități de întârziere potrivit Codului de procedură fiscală – calculate prin raportare la suma de 463.805 lei.

În argumentarea soluției pronunțate instanța de apel apreciat că, în aplicarea art. 28 C. pr. pen., cu trimitere la noțiunea de „existență a faptei”, în conținutul delictului civil nu intră „fapta de a nu plăti” săvârșită de pârât, ci „fapta de a nu plăti/vârsa la buget suma de 463.805 lei” și că o interpretare contrară ar echivala cu a contrazice ceea ce instanța penală a reținut, în individualizarea pedepsei de condamnare la închisoare de 2 ani.

Se poate cu ușurință observa că instanța civilă, cu toate că, potrivit legii, nu era ținută în niciun fel de prejudiciul reținut de instanța penală în ceea ce privește obligațiile fiscale principale neachitate, a preferat să dea o interpretare extensivă noțiunii de „existență a faptei”, în cuprinsul căreia a inclus și prejudiciul constatat prin hotărârea penală definitivă.

O atare interpretare, deși nu este riguros exactă, răspunde nevoii de a nu exista două hotărâri definitive potrivnice, o hotărâre penală în care să se rețină un anumit quantum al obligațiilor fiscale neachitate și o hotărâre civilă în cadrul căreia să se ajungă la concluzia că prejudiciul este altul, într-un quantum mai ridicat.

Cauza anterior expusă are ca premisă nesoluționarea acțiunii civile în cadrul procesului penal, dar se poate pune întrebarea cum se manifestă autoritatea de lucru judecat atunci când acțiunea civilă a fost alăturată acțiunii penale și a fost soluționată printr-o hotărâre definitivă.

În acest caz s-a arătat în jurisprudență¹⁰ că, în situația în care instanța penală a soluționat acțiunea civilă, potrivit art. 27 C. pr. pen., instanța civilă nu mai poate fi sesizată cu o acțiune pentru repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune, în caz contrar ajungându-se la situația inacceptabilă în care instanța civilă ar trebui să se pronunțe asupra unor pretenții ce au făcut deja obiectul unei acțiuni civile soluționate definitiv de instanța penală. Or, această eventualitate este nepermisă în condițiile în care dispozițiile legale imperative referitoare la autoritatea de lucru judecat nu permit posibilitatea ca două instanțe de judecată să se pronunțe asupra fondului unei acțiuni civile atunci când este îndeplinită condiția triplei identități, de părți, obiect și cauză.

În ceea ce privește hotărârea penală definitivă de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal, aceasta nu are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile în ceea ce privește existența prejudiciului ori a vinovăției autorului faptei ilicite, așa cum statuează dispozițiile art. 1.365 C. civ., ceea ce înseamnă că, relativ la aceste aspecte, instanța civilă poate aprecia neîngrădit. De altfel, s-a arătat¹¹ că în cvasitotalitatea situațiilor în care instanța penală poate pronunța achitarea inculpatului sau dispune încetarea procesului penal, aceasta, conform art. 25 alin. (5) C. pr. pen., lasă nesoluționată acțiunea civilă, rămânând astfel instanței civile, în integralitate, rezolvarea acestei probleme.

3. Autoritatea de lucru judecat a hotărârii civile în procesul penal

Potrivit art. 28 alin. (2) C. pr. pen. hotărârea definitivă a instanței civile prin care a fost soluționată acțiunea civilă nu are autoritate de lucru judecat în fața organelor judiciare penale cu privire la existența faptei penale, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia.

Observăm din conținutul acestor prevederi legale abilitatea instanței penale să ignore o hotărâre definitivă, chiar civilă fiind, din perspectiva existenței faptei penale, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia.

¹⁰ Decizia nr. 1272 din 11 iunie 2019 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția a II-a civilă, disponibilă pe <https://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=158174#highlight=>

¹¹ F. Mangu, *op. cit.*, p. 31.

Întrucât există această libertate de a statua cu privire la cele trei elemente, nu poate fi exclus riscul pronunțării unor hotărâri definitive contradictorii.

Cu toate acestea, în doctrină¹² s-a arătat că riscul este redus întrucât instanța penală se pronunță asupra laturii penale, în cadrul raportului juridic de răspundere penală, pe când instanța civilă dispune asupra laturii civile, în cadrul raportului juridic de răspundere civilă delictuală. Prin urmare este cât se poate de firesc ca instanța penală să judece ghidându-se după regulile dreptului penal când este vorba despre calificarea faptei ilicite ca fiind infracțiune, despre identificarea făptuitorului și despre forma de vinovăție cu care acesta a săvârșit fapta, iar instanța civilă să judece după regulile dreptului civil când este vorba despre forma de vinovăție cu care actantul a comis fapta ilicită și, mai ales, despre existența și întinderea prejudiciului cauzat prin aceasta.

4. Presumția de nevinovăție și soluționarea laturii civile a procesului penal

Pentru studiul de față interesează conținutul art. 6 alin. (2) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale¹³, text care dispune că orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

Este cert că această prevedere are relevanță în special cu privire la modul de soluționare al acțiunii penale, însă, după cum vom dezvolta în continuare, influența sa se poate manifesta și în legătură cu soluționarea acțiunii civile.

Așa cum a reținut Curtea Europeană a Drepturilor Omului în jurisprudența sa¹⁴ prezumția nevinovăției va fi nesocotită dacă, fără stabilirea legală în prealabil a culpabilității acuzatului și, în special, fără ca acuzatul să fi beneficiat de posibilitatea de a-și exercita drepturile la apărare, o decizie judiciară care-l vizează reflectă opinia că el este vinovat. Această concluzie poate fi adevărată chiar și în absența unei constatări formale; ea evidențiază existența unei motivații care sugerează că tribunalul consideră acuzatul vinovat.

Plecând de la aceste statuări de principiu ale Curții, într-o cauză ce privea un cetățean francez¹⁵ instanța europeană a reținut încălcarea prezumției de nevinovăție întrucât Curtea de Apel din Versailles, atunci când a soluționat latura civilă a procesului, a folosit în motivare termeni fără echivoc, din care rezultă că persoana acuzată de detunare de fonduri era vinovată de săvârșirea infracțiunii, cu toate că procesul penal împotriva sa încetase ca urmare a decesului.

Cu alte cuvinte deși vinovăția inculpatului nu a fost stabilită în mod legal, printr-o hotărâre penală definitivă, totuși ea a fost privită ca certă și a stat la baza soluționării acțiunii civile, Curtea de Apel din Versailles menționând în considerente că sunt întrunite toate elementele constitutive ale infracțiunii de detunare de fonduri.

Într-o altă cauză¹⁶ Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avut de decis dacă s-a încălcat prezumția de nevinovăție într-un proces penal în care s-a reținut săvârșirea infracțiunii de înșelăciune și fals material în înscrisuri oficiale, însă procesul penal a încetat ca urmare a prescripției răspunderii penale, iar pe latura civilă a cauzei s-a dispus obligarea inculpatului la repararea prejudiciului cauzat prin plata unei sume de bani.

După ce a amintit principiile care stau la baza analizei încălcării art. 6 alin. (2) din Convenție, instanța de contencios a drepturilor omului a reținut că judecătoria a analizat cauza în fapt și în drept și a studiat în ansamblul ei problema vinovăției în cadrul laturii penale și a răspunderii civile a reclamantului, iar în

¹² *Idem*, p. 32.

¹³ Adoptată la Roma în 4 noiembrie 1950 și ratificată de România prin Legea nr. 30/1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 135 din data de 31 mai 1994.

¹⁴ *Cauza Minelli împotriva Elveției* din 25 martie 1983, disponibilă pe <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-94327&filename=CASE%20OF%20MINELLI%20v.%20SWITZERLAND%20-%205BRomanian%20Translation%5D.pdf&logEvent=False>.

¹⁵ *Cauza Lagardère împotriva Franței* din 12 aprilie 2012, disponibilă pe [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-110305%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-110305%22]}).

¹⁶ *Cauza Constatin Florea împotriva României* din 19 iunie 2012, disponibilă pe [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-123557%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-123557%22]}).

baza probelor administrate în prealabil în cadrul unei proceduri contradictorii și cu respectarea dreptului la apărare, a apreciat că reclamantul a săvârșit infracțiunile de care era acuzat, constatând prescripția răspunderii penale.

Totodată a observat că analiza vinovăției inculpatului putea fi evitată întrucât procesul penal a încetat ca urmare a prescripției răspunderii penale, însă a subliniat că este de datoria instanțelor interne să vegheze asupra bunei derulări a propriilor proceduri, dreptul la un proces echitabil neimpunând examinarea motivelor într-o anumită ordine.

În final a Curtea a constatat că vinovăția reclamantului a fost stabilită în cadrul unei proceduri a cărei echitate nu a fost considerată contrară convenției și în care nu s-a evidențiat nicio încălcare a dreptului la apărare, iar în ceea ce privește latura civilă a cauzei judecătoria a soluționat acțiunea civilă și l-a obligat pe inculpat la plată după ce a stabilit că au fost întrunite elementele constitutive ale răspunderii civile delictuale. Astfel, Curtea a considerat că instanța a motivat suficient această soluție, care nu a putut fi considerată arbitrară.

Ținând cont de cele două hotărâri ale instanței europene menționate mai sus, putem concluziona că art. 6 alin. (2) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale are incidență în privința modului de soluționare a laturii civile a procesului penal, iar din această perspectivă cea mai importantă obligație care revine instanței de judecată este de a motiva în mod corespunzător o eventuală obligare a inculpatului la repararea prejudiciului, mai ales atunci când procesul penal a fost finalizat cu o soluție de încetare. În același sens s-a arătat¹⁷ că pentru a nu se încălca prezumția de nevinovăție a inculpatului atât timp cât procesul penal față de el s-a finalizat cu o soluție de încetare a procesului penal în care nu s-a stabilit vinovăția acestuia, la momentul în care instanța va face referire la primul element al răspunderii civile delictuale – fapta ilicită – este necesară evitarea folosirii unor expresii categorice precum inculpatul „a comis”, „a săvârșit infracțiunea” pentru care s-a dispus încetarea procesului penal, fiind preferabilă utilizarea expresiei „inculpatul este responsabil de acțiunea ilicită care a provocat prejudiciul părții civile”, cu indicarea mijloacelor de probă pe care se întemeiază această constatare.

5. Concluzii

În cele mai multe situații procesul penal și procesul civil nu interferează și nu există influențe comune, însă astfel de efecte nu sunt *de plano* excluse, întrucât este posibil ca prin săvârșirea unei infracțiuni inculpatul să cauzeze și un prejudiciu care se impune a fi reparat.

Din perspectiva normelor care se preocupă de efectele hotărârii penale asupra procesului civil și a hotărârii civile asupra procesului penal se poate observa și viziunea legiuitorului, anume că instanța penală trebuie să stabilească existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o, pe când instanța civilă analizează existența prejudiciului și a vinovăției, ca și condiții de antrenare a răspunderii civile delictuale.

Dacă în teorie lucrurile par a fi clare, în practică apar situații la limită, în care deși legea autorizează instanța civilă să ignore hotărârea penală definitivă, în concret instanțele nu au putut trece peste considerentele hotărârii penale, tocmai pentru a nu exista 2 hotărâri definitive contradictorii, chiar dacă una în materie penală și cealaltă în materie civilă.

Nu în ultimul rând nu trebuie omis art. 6 alin. (2) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale care impune anumite obligații în sarcina instanțelor care soluționează latura civilă a procesului penal.

¹⁷ L. Cîrciumaru, C. Radu, *Motivarea acțiunii civile disjuncte de acțiunea penală în cazul în care pe latură penală s-a dispus încetarea procesului penal întrucât inculpatul a decedat ori s-a împlinit termenul de prescripție a răspunderii penale, prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului*, articol disponibil pe <https://hotararicedo.ro/index.php/news/2013/11/motivarea-actiunii-civile-disjuncte-de-actiune-penală-in-cazul-in-care-pe-latura-penală-s-a-dispus-incetarea-procesului-penal-intrucat-inculpatul-a-decedat-ori-s-a-implinit-termenul-de-prescripție-a-răspunderii-penale-prin-prisma-jurisprudenței-cedo>.